

ЧУДОТВОРНИЙ ЖЕНЬШЕНЬ, КОРИНЬ ЯКОГО ЖИВЕ ДО 300 РОКІВ, УСПІШНО ПРОІЗРОСТАЄ І В ЗОНАХ ПОЛІССЯ ТА ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Досить лише дотримуватися не такої вже й складної агротехнології

І. НАДТОЧІЙ,
кандидат
сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник
Інститут садівництва НААНУ
України
С. НАДТОЧІЙ,
дійсний член МАН та НТУ України
(м. Київ)

Корінь женьшеню - стрижневий, білого кольору з жовтуватим відтінком, має низку бічних розгалужень, що надають йому іноді схожості з постаттю людини. На ньому добре помітні поперечні дрібні борозенки, завдяки яким він заглиблюється у ґрунт. Корені, що мають переплетені розгалуження ("ноги" й "руки"), в Японії, Китаї та Кореї вважають чоловічими. У жіночого кореня таких переплетених розгалужень немає - розростається лише сам стрижневий корінь. Чоловічий корінь цінується значно дорожче в згаданих країнах.

На першому році життя культурний женьшень має лише один листок, який складається з трьох листочків, на другий рік - один або два листки, що формуються з трьох-чотирьох листочків. А ось 3-4-річна рослина має 4-5 довгочерешкових листків на висоті 20-50 см під кутом 30-35°. Кожний листок складається з 5 листочків, схожих за розміщенням з пальцями руки людини. Над розеткою листків із середини листового кільця піднімається тонка квітконосна стрілка. Висота рослини разом з нею сягає 60-70 см.

За середніми багаторічними даними, цвітіння женьшеню в умовах зон Полісся і Лісостепу України припадає на третю декаду травня. Квітки - дрібні, двостатеві, самозапильні, зібрані в суцвіття парасолькою. Інколи на квітконосі утворюються додаткові парасольки на коротких ніжках або окремі квітки. Плоди женьшеню - круглі, яскраво-червоні, зовні схожі на ягоди розміром 6-8 мм у діаметрі. Починають забарвлюватися в середині липня. Спочатку вони стають світло-зелені, потім з'являється рожевий відтінок, який через 10-15 днів переходить у яскраво-червоний колір. В одному плоді, як правило, - дві кісточки, рідше - одна. В умовах зон Полісся і Лісостепу України 6-7-річна рослина спроможна дати 80-120 насінин за рік. Маса 1000 насінин - 30-35 г.

Женьшень - тінювиривала рослина. Її не можна вирощувати на відкритому сонячному місці без прикриття.

Женьшень справжній - багаторічна трав'яниста рослина, надземна частина якої щороку відмирає, а корінь зимує і може жити до трьохсот років. На його шийці знаходиться, як правило, одна брунька (іноді - дві, дуже рідко - три й практично не зустрічається більше чотирьох). За 20 років роботи з женьшенем нам тільки один раз вдалося виростити чотиристебловий женьшень.

Листкові пластини женьшеню мають у 10 разів менше продихів, ніж світлолюбні рослини. Тому-то за вирощування женьшеню без притінення його листя не може достатньо охолоджуватися тією кількістю вологи, яку він транспортує крізь продихи, розміщені переважно на нижньому боці листків. Останні на сонці скручуються і згорають. Для росту женьшеню потрібний багатий на поживні речовини пухкий і добре дренажований ґрунт. Аби успішно вирощувати культурний женьшень, слід підготувати спеціальну ґрунтосуміш. Знавці женьшеню для більшості регіонів України рекомендують такий орієнтовний склад ґрунтосуміші (у відсотках щодо об'єму): земля лісова (гумусний шар) - 40, торф перепрілий - 2-3-річної давності - 20, перегній з листя дерев (горіх грецький, ліщина, бук, липа, клен, береза, ясен) - 20, пісок річковий - 20. Для створення грядки під женьшень непридатним вважається ґрунт, заготовлений у чистих дубових лісах або в таких, де переважають дуб, вільха, скумпія.

Не рекомендується також використовувати листя цих порід для виготовлення компосту. Ґрунт для грядок краще заготовляти у хвойно-листяних лісах, на узліссях чи вирубах. На відро готової суміші бажано додати 1-2 склянки деревного попелу, 1 кг старого коров'яка, 0,5 кг вилежалої соснової тирси. Усі компоненти ретельно перемішують.

Женьшень належить до мезофітних рослин, здатних проізоростати в умовах середнього зволоження. Він любить вологу, але не витримує її застою. Закладаючи грядки для відтоку зайвої вологи, копають дренажну траншею, довгий бік якої орієнтують зі сходу на захід. Глибина її на Поліссі має становити близько 30 см, але в інших ґрунтово-кліматичних зонах - 50-60. На дно траншеї (крім зони Полісся) насипають дренажний матеріал шаром 20-30 см. Для нього можна брати бити цеглу, щебінь, річковий пісок, керамзит та інші інертні матеріали.

Характерною особливістю грядок на дерново-підзолистих і супіщаних ґрунтах Полісся є наявність природного дренажу. Ґрунти цієї зони легко пропускають воду. Тому грядки варто обгородити, щоби підняти їх над рівнем землі. По периметру траншеї можна обгородити шиферним листом чи іншим матеріалом, аби не допустити личинки багатьох шкідників на грядку. Обгородівку закопувати на глибину не менш 30 см. Над рівнем землі вона має старшинувати не менш як на 20-30 см у зонах Лісостепу та Степу й на 40-60 см - на Поліссі. На довгих грядках бажано встановити через 2-3 м перегородки. У таких відсках легше боротися з хворобами та шкідниками рослин.

На вирівняний дренаж шаром 3-5 см насипають тирсу з дерев або застиляють склотканиною, яка тривалий час убезпечуватиме його від замелювання. Решту траншейної площі (40-45 см заввишки) заповнюють ґрунтосумішшю. Досліди й практика показали, що для нормального росту женьшеню потрібне слабке розсіяне світ-

ло, яке в умовах зони Полісся та Лісостепу України становить одну третину повного освітлення. **Тому для грядок потрібно облаштовувати притінюючі щити, які пропускали би лише 30 % сонячного світла.**

Таку роль у згаданих зонах, а особливо на Поліссі, може виконувати поліхлорвінілова плівка, натягнута на каркас у два шари. Аби уникнути парникового ефекту, її розміщують на висоті не ближче 120-150 см від поверхні ґрунту. З боків грядки має повністю продуватися. Плівкове притінення, крім того, надійно захищає грядку від зливових дощів та граду, які можуть завдавати великої шкоди. **На півдні країни, де недостатньо опадів і висока сонячна інсоляція, плівкове затінення може бути недоцільним. Тут більше підійдуть щити. Виготовляють їх так, аби ширина планок становила 70 %, а просвіт - 30 %. Тобто, щоби щит пропускав 30% сонячного світла.**

Підготовку грядки до садіння розпочинають з поливання. Поливають кілька разів, доки ґрунт не зволожиться на глибину висаджування рослин. У такий спосіб запобігають засипанню посадкової щілини землею. Перед садінням корені протягом 10-15 хв. дезінфікують в 0,001 % розчині бордоської рідини або в 0,005 % розчині марганцевокислого калію. Схема садіння розсади - 25-40x20-40 см. Утім, якщо женьшенярі хочуть додатково отримати й щедрий врожай насіння, то потрібно закладати грядки з більшою площею живлення рослин - 30-40x40 см. **Товарні плантації засаджують розсадою (1-3-річні корені), вирощеною на спеціальних грядках (розсадниках).**

В умовах зон Полісся і Лісостепу України перевагу слід віддавати закладанню товарних плантацій дворічною розсадою. Оптимальний час висаджування її тут - друга половина жовтня - перша декада листопада. Практика вирощування женьшеню в згаданих зонах показала, що тут корені без пересаджування доцільно вирощувати до 6-7 років. **За належної агротехніки маса кореня може сягнути 50-60 г. У рослинах після 6-7 років спостерігається значне ушкодження коренів кореневою гниллю.**

Догляд за рослинами протягом вегетації полягає у систематичному розпушуванні ґрунту в міжряддях (не менше як двічі на місяць), звільненні насаджень від бур'янів, поливанні. У разі виявлення перших ознак хвороби плантацію протягом двох місяців через кожні 15 днів обробляють 1 % розчином бордоської рідини. А 4-5-річні рослини вже потребують підживлення. Для цього краще використовувати перепрілий 2-3-річний гній великої рогатої худоби - не більше як півкілограма на погонний метр. **Засипають його в канавки в міжряддях на глибину 8-10 см. Потрібно не більше 0,5 кг перегною на 1 м². Пізньої осені грядки готують до зимівлі - вкривають опалим листям з дерев і поливають.**